

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DELICTA PRIVATA

-

soukromé protiprávní činy

Zápatí prezentace

DELICTUM X CRIMEN

■ DELICTUM PRIVATUM

- Soukromý protiprávní čin - je porušen zájem jedince
- Jedinec také musí svůj spor vést - žaluje, dokazuje a pokuta také připadne jemu
- Delikty typizované - civilní a praetorské
- Trest: peněžitý

CRIMEN / DELICTUM PUBLICUM

- Zločin - porušení veřejného zájmu - útok na společenský řád
- *ius coercendi* - žalovatelný magistráty - souzen lidovými shromážděními (později trestními porotami, za císařství senátem a císařským soudem)
- Trest:
  - za republiky: smrt nebo trest majetkový
  - za císařství : viz výše + vyhnanství, otroctví
- Hranice není zcela ostrá (běžně se termín *delictum publicum* užívá v dobových pramenech i pro *crimen*)
- Příklad: vražda, únos, svatokrádež, *crimen maiestatis*

Obecná charakteristika deliktů

- Nepřenosnost odpovědnosti
  - Původně obecně nezděditelné (leda po litiskontestaci)
  - Aktivní nezděditelnost
    - actiones vindictam spirante „žaloby dýchající pomstou“ - např. iniuria (po litiskontestaci zděditelné)
  - Pasivní nezděditelnost
    - Byla na pachatele podána žaloba ještě za jeho života
    - Pokud není reipersekutorní žaloba - tehdy je možno žalovat dědice do výše obohacení
- Noxalita
  - Za delikty osob podřízených je odpovědný majitel moci, podobně u odpovědnosti za zvířata
  - Noxae datio - majitel moci může osobu viníka vydat (živého i mrtvého)
  - Justinián - u synů uznává odpovědnost - nemohou být vydáni
- Kumulativnost
  - Kolik pachatelů, tolik žalob a trestů v plné výši

Odpovědnost

- Typovost - jen ta jednání, která právo zná
- Deliktní způsobilost - sui iuris + duševně způsobilí
- Zavinění
  - Dolus
  - Culpa - jen u damnum iniuria datum
- Objektivní protiprávnost - liberačním důvodem např. nutná obrana
- Kauzální nexus - příčinná souvislost
- Škoda - ocenitelná v penězích

Žaloby

- Actiones poenales
- Reipersekutorní
- Actiones mixtae - obojí - primární je náhrada škody
- Časová omezenost
  - Nepromlčitelné (u civilních deliktů) - *actiones perpetuae*
  - Promlčitelné - zejména z praetorských deliktů po uplynutí jednoho roku (*actiones annales*), pak možno žalovat jen obohacení (*id quod ad eum pervenit*)

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Druhy deliktů

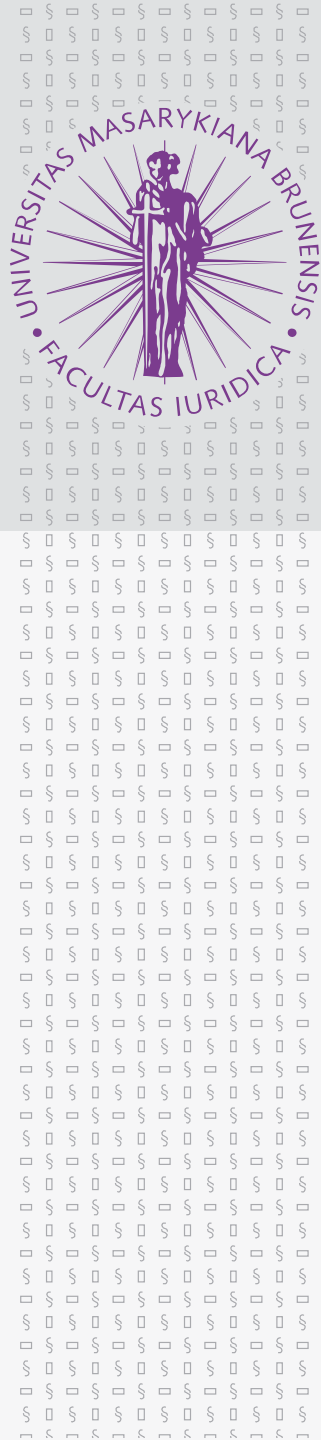

Civilní delikty

- FURTUM
- RAPINA
- DAMNUM INIURIA DATUM
- INIURIA

Praetorské delikty

- RAPINA
- DOLUS MALUS
- VIS AC METUS

- CALUMNIA
- SEPULCHRUM VIOLATUM
- CORRUPTIO SERVI
- ALBUM CORRUPTUM

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

FURTUM - krádež

Definice

■ Dig. 47.2.1.3

FURTUM EST CONCRETATIO REI FRAUDOLOSA LUCRI FACIENDI GRATIA
VEL IPSIUS REI VEL ETIAM USU EIUS POSSESSIONISQUE

Krádež je podvodné odcizení věci s úmyslem obohatit se buď hodnotou věci samé, anebo i jejím užíváním či držbou.

- Jakékoliv protiprávní nakládání s věcí s úmyslem obohatit se
- nejstarší delikt
- nejšířejí pojatý /např. velmi zužoval vydržení movitých věcí/
  - zmocnění se věci
  - užívání věci

-

Podstatné znaky

■ Subjektivní prvek

- Dolus - úmysl
- Animus lucri faciendi - vůle obohatit se - lze odcizit i vlastní věc
- Animus furandi - vůle ukrást - tam kde není úmysl obohatit se

■ Objektivní prvek

- Concretatio - zmocnění se věci proti vůli vlastníka / nestačí úmysl, čin musí být projeven navenek /
- Amotio - zmocnění se za účelem odnesení
- Předmět
  - věc movitá /i svobodný člověk alieni iuris/
  - mající hodnotu vyjádřitelnou v penězích
  - v soukromém vlastnictví - jinak crimen peculatus /odcizení věcí státních/, sacrilegii /svatokrádež/
  - Res furtivae - nemůže být vydržena ani u držitele bona fidei
  - Ne: res nullius, věci derelinkvované

Druhy krádeže

- Furtum manifestum - zjevná krádež
  - Pachatel chycen při činu, nebo na místě činu
  - Později: i když byl viděl, jak s věcí prchá z místa činu
  - Trest: quadruplum
- Furtum nec manifestum - krádež nezjevná
  - Zloděj nebyl chycen při činu
  - Od Justiniána: i ten, kdo vědomě přijal kradenou věc
  - Trest: duplum
- Furtum oblatum - nalezení věci u spolupachatele nebo podstrčení třetí osobě
  - Trest: triplum
- Furtum prohibitum - bránění se domovní prohlídce (quadruplum)
- Furtum non exhibum - nepředložení věci nalezené při domovní prohlídce (quadruplum)
- Furtum conceptum - věc nalezena u třetí osoby, která nebyla zlodějem
- Císařství: furtum nocturnum (noční), balnearium (v lázních), abigneatus (dobytká) - staly se veřejnými činy

Žaloby

Poenální

■ Actio furti

- AL: ten, kdo má právní zájem na tom, aby věc nevzala za své
- PL: pachatel a spolupachatelé /pomocníci/
- Uplatňuje se kumulativně

■ Trest:

- Původně zbičování a přiřknutí poškozenému
- Pokuta - Xnásobek hodnoty odcizené věci

Reipersekutorní

■ Rei vindicatio/Publiciana

- AL: kviritský/bonitární vlastník
- PL: držitel věci

■ Condictio furtiva

- AL: vlastník + zástavní věřitel
- PL: zloděj /ne pomocníci/ držitel věci, pasivně zděditelná
- Náhrada škody i za věc zničenou

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Rapina - loupež

Vývoj, znaky a ochrana

- Původně stíhána v rámci krádeže - je úmyslným trestným činem
- 76 př. Kr., praetor peregrinus Lucullus uznal jako samostatnou skutkovou podstatu

- Znaky
  - Zmocnění se věci cizí za použití násilí proti osobě
  - Škoda způsobená druhému za použití zbraní
  - Později i speciální situace krádeží při nepříznivých situacích: rabování
- Ochrana
  - Actio vi bonorum raptorum - quadruplum/simplum (po roce)
  - Condictio furtiva

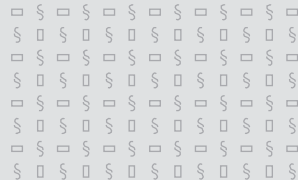

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DAMNUM INIURIA DATUM

-

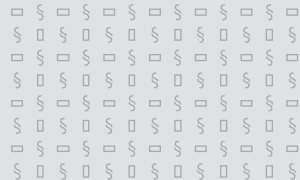
Poškození cizí věci

Vývoj

- LDT - kazuistická ustanovení /např. pořezání stromů,.../
- **Lex Aquilia de damno**
  - Plebiscit z r. 286 př. Kr.
  - 1. kapitola - zabití cizího otroka nebo dobytčete
  - 2. kapitola - odpuštění dluhu vedlejším věřitelem ke škodě věřitele hlavního (později řešeno actio mandati)
  - 3. kapitola /patrně až dodatečně/- zranění otroka či dobytčete, zabití či zranění jiného zvířete, poškození věci vylitím, spálením, zlomením,.. později jakýmkoliv způsobem

Znaky

■ Škoda

- Damnum corpore corpori datum
- Non corpore sed corpori
- Non corpore nec corpori - i bez zničení věci

■ Protiprávnost

- Krajní nouze, nutná obrana a výkon svého práva vylučují protiprávnost

■ Zavinění

- Dolus
- Culpa
  - od konce republiky
  - Pozitivní čin - culpa in faciendo

Žaloba a trest

■ Actio legis Aquiliae

- Vlastníkovi poškozené věci, Římanovi
- 1.kapitola: nejvyšší cena věci v posledním roce - de facto pokuta
- 3.kapitola: nejvyšší cena věci v posledních 30-ti dnech - de facto pokuta
- Při nepřiznání se pachatele zněla na duplum
- Jurisprudencí záhy stanovena povinnost plnit celé interresse - de facto tedy náhrada škody, ale stále nese rysy trestu - uplatňuje se kumulativně a proti dědicům jen na jejich obohacení

■ Actio utilis /actio in factum conceptae

- Praetor u nepřímého tělesného působení
- Vlastník, usufruktář a usuář, později i nájemce a zástavní věřitel

■ Actio de pauperie

- Žaloba na škodu způsobenou nehlídaným zvířetem /už LDT/

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

INIURIA - urážka na cti

Charakteristika - úmyslný čin

- **Ius civile podle LDT - actio iniuriarum**
  - *Malum carmen* - prokletí - spadá pod *magii*, trest: smrt
  - *Membrum ruptum* - zničení končetiny, obecně zmrzačení - nedojde-li k náhradě, je možná odvěta
  - *Os fractum* - zlomená kost, trest: 300/150 assů
  - *Iniuria* - slovní či fyzický útok menší intenzity, trest: 25 assů
- **Praetorské právo - actio iniuriarum aestimatoria**
  - **Verbální:** slovní nebo písemné snížení cti, včetně pokřikování
  - **Reálné:** fyzický útok, útok na mravopověstnost, bránění v účasti na veřejném životě,...
  - **Trest**
    - **Běžná urážka:** stanoví soudce na základě spravedlnosti a ocenění poškozeného
    - **Těžká urážka:** *taxatio* /maximalizace hodnoty sporu/ nebo vyšší pokuta
- **Actio legis Corneliae (Lex Cornelia de iniuriis, 81 př. Kr.)**
  - Konkurenční praetorské, na stíhání speciálních situací: *pulsatio* /bití/, *verberatio* /mrskání/, *vi bomum introire* /násilné vniknutí do cizího domu/

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Praetorské delikty

DOLUS MALUS – podvod /úmyslné uvedení v omyl/

- 66 př. Kr. - praetor Gaius Aquilius Gallus
- Úmyslné uvedení subjektu právního jednání v omyl druhou stranou ohledně faktických nebo právních okolností daného právního jednání
- Pokud byly vyvolány falešné představy, jež vedly k uzavření jednání, je takové jednání neplatné. Pokud šlo pouze o zhoršení podmínek uzavírání smlouvy, bylo možno napadnout
- Ochrana
  - Actio doli
    - Pokud již bylo plněno - actio arbitria - praetor vyzve k vydání toho, co bylo podvodem nabyto
    - Žaloba na náhradu veškeré škody - po roce jen na to, o co se obohatil, nemá již poenální charakter /po roce není infamie/
    - Použije se, není-li možno použít jinou žalobu
  - Exceptio doli
    - Námitka

VIS AC METUS - bezprávná výhrůžka /vydírání/

- Praetor Octavius kolem r. 80 př. Kr.
- Psychické násilí - úmyslná neoprávněná hrozba způsobením velké újmy vyhrožovanému nebo jeho rodině, kterou chce vyděrač dosáhnout uzavření právního jednání
- Výhrůžka musí být:
  - Protiprávní - nelze hrozit reálným krokem /např. prohlášením konkurzu na dlužníka/
  - Značná - taková, které by se zalekl i velmi srdnatý člověk /tj. život, zdraví/
  - Bezprostřední
  - Uskutečnitelná
- Ochrana
  - Actio quod metus causa
    - Actio arbitria, pokud nevydá rozsudek je na quadruplum, po roce na náhradu škody
    - Žalovatelný - pachatel, od Justiniána ten, kdo měl prospěch z vynuceného jednání
  - Exceptio metus
    - Popření žalob směřujících ke splnění vynuceného jednání
  - Lex Iulia de vi publica (17 př. Kr.), rescriptum divi Marci (vynucené manumise)

Ostatní praetorské delikty

■ CALUMNIA

- Podání žaloby za úplatek s cílem zahájit nespravedlivý proces
- Pokuta zněla na quadruplum

■ SEPULCHRUM VIOLATUM

- Jednání směřující proti právu pohřbívat (ius sepulchri): bránění pohřbu, poškození náhrobku
- Žaloba majitele práva - částka na volní úvaze soudu, actio popularis - pokuta 100 000 sesterciů

■ CORRUPTIO SERVI

- Morální zkažení otroka: navádění k útěku, k lenosti, k pití, k protiprávnímu jednání
- Duplum ceny otroka v době spáchání skutku

■ ALBUM CORRUPTUM

- Strhávání či jiné poškozování magistrátské vyhlášky

■ ŽALOBA PODANÁ NA PATRONA

- Je-li patron žalován svým propuštěncem proti příkazu praetora